

הפרק השני פותח באב ותולדה של רגל. האופן הראשון נידון כיצד הרגל מועדת, כלומר תכונת ההיזק. והאופן השני נידון כבהמה רגילה שהולכת כדרכה ויכולה להזיק. לאחר מכן המשנה עוברת לתולדה נוספת והיא 'חצי נזק צורות', וכך לשון המשנה (שם יז):

כיצד הרגל מועדת? לשבר בדרך הלכה. הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר. היתה מבעטת, או שהיו צורות מנתזין מתחת רגליה, ושברה את הכלים - משלם חצי נזק. דרסה על הכלי ושברתו, ונפל על כלי ושברו - על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון משלם חצי נזק.

הגמרא דנה בשאלה כמה צריך לשלם אדם שבהמתו העיפה צורות ע"י רגלה, ונחלקו בדבר סומכוס וחכמים. לכאורה צריך האדם לשלם כמו כל תולדה של אב המזיק- נזק שלם, ומדוע סוברים חכמים שיש לשלם חצי נזק?

הגמרא מבררת האם כוחו של המזיק כגופו, ולכן צריך לשלם, או שאין כוחו כגופו ולכן לא צריך לשלם כלל? רבא מגיע למסקנה "הלכתא גמירי לה" הלכה למשה מסיני (או הלכה מפי קבלה כלשון הרמב"ם). ויש לעיין ביסוד הלכה זו, ועוד מדוע נקרא שמה 'צורות' (כמו שמובא בגמרא) ולא 'כוחו'?

הרב קוק באגרות הראיה מבאר לנו את הסוגיא הנ"ל, וכך לשונו (אגרת קג):

ונראה לעניות דעתי, דביסוד הלכה למשה מסיני דצורות יש לומר, שההלכה באה לא לחדש דין חתוך בתור הלכה עקורה שאין לה דמיון, כי אם לברר לנו בהא דנזק אינו חייב כי אם בפועל אבל גרמא פטור, וגבי בהמה ודאי לכולי עלמא גרמא פטור, אם כן גבי כחו יש בזה צד לומר שהוא גופו וצד לומר שהוא כחו, **ובאה הלכה למשה מסיני לומר שיש בזה חלק מגופו וחלק של גרמא**, על כן החצי דגרמא פטור והחלק דגופו שיש בזה חייב, ומשום הכי באמת הוי חצי נזק דצורות ממש כמו שהזיק, דגרמא לא מקרי "הזיק", ומכל מקום לא פסיקא ל', דסברות כאלה צריכות כמה הסברות כדי להעמידן ואין נמסרות לכל, והיו טועים לומר דהוי פחות ממה שהזיק, משום הכי נקיט מלתא דפשיטא.. והכי נמי גרמא אזיק כמו גופו, דעצם מהות כחו הוא **ממוצע** בין גופו לגרמא ויש בו מענין שניהם ככל הממוצעים, אבל מכל מקום לא ניתן דבר בזה להאמר בסגנון של תלמוד בבלי.

כלומר, התלמוד הבבלי סתם באומרו הלכתא גמירי לה, שהרי אין סגנונו לבאר את העניין כך. שיש בדין צורות ממוצע בין גופו של הבהמה המזיקה, ובין גרמא בנזיקין, כלומר דבר הנגרם מהבהמה ואיננה גופה ממש. לכן על החלק של כוחה של הבהמה חייב, ועל החלק של הגרמא פטור, ולכן שיש ממוצע בין החלק מגוף הבהמה לגרמא אזי משלם רק חצי נזק (הרב ויצמן מבאר שיש שותפות בין הרגל החייבת לבין האבן הפטורה, ולכן יש לשלם חצי נזק). אם סברא זו היתה כתובה במפורש, היה מקום לטעות ולחשוב שיש פחות גופו מגרמא וכו'.

נראה לענ"ד שכך גם המשמעות הנוספת של המילה 'צורות' גם צרור אבנים, וגם 'צרור' לשון קשור. דין 'צורות' קושר בתוכו שני עניינים, או שיתוף של שני עניינים.

ונראה שדין צורות צריך להילמד דווקא בהלכתא, משום שהוא דין מיוחד שאורו המיוחד מתגלה בהלכתא גמירי לה. בספר חיי נשמות אויר ארצ' מובא בכללים (כלל ה') 'יש משמעות לדרך הלימוד', דרכים רבות לתורה ולחז"ל בלימוד דינים באופנים שונים. וכשיש עיסוק בבחירת סגנון הלימוד, צריכים אנו לברר, מדוע הלימוד הנ"ל בה בדרך הנ"ל. ואז נגלה שדרך הלימוד מנהיגה בקרבה את תוכן הלימוד.

בעל הלשם (הדעה ח"ב דרוש ד כא,ה) מבאר בעמקות את יסודות ההלכה למשה מסיני, וכך הוא מביא בסוף דבריו:

כי סבתם ומקורם הוא למעלה למעלה אשר אין להם השתוות גם גוף וכלי.

כלומר, הלכה למשה מסיני שאין לו לא רמז ולא סברא, הם דברים עליונים שאין להם השתוות עם גוף וכלי. אך אצלנו כן יש חצי סברא, כמו שהגמרא בעצמה דנה, אמנם הדברים נסתרים גם בתורה שבכתב (בחינת הניסים הגלויים כלשון שם).

וכך רבא מתלבט בדין חצי נזק- צורות (שם יז):

אי כגופו דמי, כוליה נזק בעי לשלם! ואי לאו כגופו דמי, חצי נזק נמי לא לשלם!

והתשובה של רבא, באמת זהו גופו, אבל יש להסביר מדוע לשלם חצי נזק, שהרי יש צד שאין בו גוף! ע"כ עונה רבא (שם):

הדר אמר רבא: לעולם כגופו דמי, וחצי נזק צורות - הלכתא גמירי לה.

כלומר, הלכתא כאן עוסק בכך שזה גופו אך חציו נסתר ונעלם, הלכה שאין לה השתוות עם גוף באופן מלא, אלא היא רק יוצאת מן הגוף. ולכן אומר רבא, תדע שהיא גופו, אך יש בו צד של הלכתא שהוא נעלם, כהלכה שאין לה השתוות עם גוף וכלי כדברי בעל הלשם.